

Alıcı Gücünden Kaynaklı Haksız Ticari Uygulamalar

Burak Büyükkuşoğlu
RK II. Denetim ve Uyg. Dairesi Başkanı

Zincir marketlerin artan mağaza sayısı ve bununla bağlantılı olarak gelişen alıcı gücü ülkemizde haksız ticari uygulamalarla bağlantılı olarak gündeme gelmektedir

Zincir marketlerin alıcı güçleri ve bu güçlerinin gün geçtikçe artmakta olduğu son dönemde hem ülkemizde hem de dünyada sık sık gündeme gelmekte, bu konuda çeşitli kurumlar ve kuruluşlar tarafından kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. Bu konuda çeşitli kurumlar ve kuruluşlar tarafından kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. Alıcı gücünün farklı tanımları olabilecekse de yaygın olarak kabul edildiği haliyle alıcı gücü; alıcının girdi fiyatını kârlı bir şekilde, üst pazarda faaliyet gösteren tedarikçinin standart satış fiyatının altında belirleyebilmesi veya "Bir veya birden fazla alıcının, bir pazardaki ekonomik güçlerine bağlı olarak satıcılardan uygun koşullarda ürün tedarik edebilme kabiliyetleri" olarak tanımlanabilecektir.

Alıcı gücünün piyasadaki rekabete zaman zaman olumlu katkıları olsa da özellikle perakende pazarındaki alıcı gücü kaynaklı uygulamalar rekabeti ve gıda zincirindeki sürekliliği olumsuz şekilde etkileyebilecek konuma gelmiştir. Aşağıda daha detaylı örnekler sıralanacak olmakla birlikte, alıcı tarafından dayatılan haksız sözleşme hükümleri veya çok düşük seviyedeki alım fiyatları bu kapsamda sıkça karşılaşılan örnek arasında verilebilecektir.

Hızlı tüketim maddeleri (HTM) perakendeciliği pazarında ülkemizde de alıcı gücü özellikle ulusal zincir

marketlerin son yıllarda hızlı büyümelerine koşut olarak gündeme gelmeye başlamıştır. Nitekim Rekabet Kurumu tarafından yayımlanan Türkiye HTM Perakendeciliği Sektör İncelemesi Ön Raporu'nda da bu konuya özel önem atfedilmiş, sektördeki yoğunlaşma artışına dikkat çekilmiştir.

Küçük ve orta boy işletmeler

Alıcı gücü temelli uygulamaların küresel çapta yaygınlaşmasıyla birlikte çeşitli ülkeler bu konuda çalışmalar yaparak bu gücün törpülenmesi veya dizginlenmesi için yasal düzenlemeler yoluna gitmişlerdir. Organize perakendenin geliştiği birçok ülkede olduğu gibi Avrupa Birliği'nde de alıcı gücü inceleme ve tartışma konusu olmuş, birlik bünyesinde bu soruna çözüm aranmıştır. Alıcı gücünün başta, karşısındaki tarafın belli bir pazar gücü olması durumunda dengeleyici bir pazar gücü yaratabileceği, bunun da rekabetçi açıdan olumlu sonuçlar doğurabileceği bilinmekle birlikte, perakende pazarında alıcı gücünün genel olarak olumsuz etkilerle sonuçlandığı kabul edilmektedir. Söz konusu gücün perakende pazarındaki yatırımı ve yenilikçi süreçleri olumsuz yönde etkileyebildiği, sağlayıcılar özelinde belirsizlik yaratabildiği, sağlayıcıların finansal yapılarına zarar verebildiği, küçük ve orta boy işletmelere altından

kalkması zor yükler getirebildiği, bu işletmelerin yeni pazarlara girme konusundaki motivasyonunu kırabildiği ve tüm bunların nihai kerte de tüketici refahına olumsuz yönde sirayet ettiği belirtilmektedir.

Çoğu kez alıcı gücü haksız ticari uygulamalar olarak ifade edilen uygulamalarla kendini gösterebilmektedir. Peki alıcı gücünden kaynaklı haksız ticari uygulamalar nelerdir?

Avrupa Birliği nezdinde bu soruya aranan yanıtlar doğrultusunda Avrupa Parlamentosu tarafından bir bilgilendirme notu (brifing) yayınlanmış ve alıcı gücünden kaynaklı haksız ticari uygulama örneklerine yer verilmiştir. Bu çerçevede; sağlayıcılarla akdedilen sözleşmelerin yazılı olmaması, alıcılarca yapılan geriye dönük sözleşme değişiklikleri, sözleşmelerin alıcılar tarafından belirsiz hükümlerle kurgulanması veya eksik bırakılması, sözleşme hükümleri hakkında sağlayıcıya yeterli bilgi verilmemesi, indirimlerin alıcı tarafından tek taraflı veya zorla yaptırılması, sağlayıcının zararına satışa zorlanması, alıcıların ödemelerinin geciktirilmesi, alıcıların geçmişe etkili fiyat düzenlemeleri yapması, geçmişe dönük olarak yapılan indirimlerin sağlayıcı tarafından finanse edilmesi talebi, listeleme, raf bedelleri gibi ek ödemeler talep edilmesi yoğun olarak karşılaşılan uygulamalar arasında sıralanmıştır. Hatta ticari ilişkinin sonlandırılması veya bu yönde tehditte bulunulması da gündeme gelen uygulamalar arasındadır. Ülkemizde de şikayetlere konu olan benzer iddialar rekabet hukuku düzenlemelerince kapsamamakta ve bu alanda yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu ihtiyaç doğrultusunda Avrupa Birliği, ne yapabiliriz arayışına 1990'lı yılların ortalarında başlamıştır. Söz konusu arayış 30.04.2019 tarihinde kabul edilen Haksız Ticari Uygulamalar Direktifi ile yeni bir aşamaya geçmiş ve sorunun çözümü için adı geçen Direktif hayata geçirilmiştir. Direktif kapsamında; tedarikçiler ve alıcılar arasındaki pazarlık gücündeki dengesizliğin haksız ticari uygulamalara sebebiyet verdiği, bu uygulamaların ticari iyi niyetle bağdaşmadığı ve taraflar üzerinde anlaşmış olsalar dahi bu eylemlerin haksız bir nitelik taşıdığı vurgulanmaktadır. Tüm üye ülkeler tarafından büyük oranda hayata geçirilen düzenlemeler, Direktif'te iki temel başlığa ayrılmıştır. Siyah liste ve gri liste. 10 maddeden oluşan siyah listede yer verilen uygulamaların perakendeciler tarafından tedarikçilere dayatılması yasaklanmıştır. Gri listede sıralanan uygulamalar ise sağlayıcı ve alıcı arasındaki ikili anlaşmalarda açıkça yer almak suretiyle kabul edilebilir olmaktadır. Üye ülkeler siyah listedeki düzenlemeleri genişletebilir ancak daraltamazlar. Direktif'in getirdiği düzenlemeler gıda tedarik zincirinin tamamı için öngörülmüş ve bu doğrultuda çiftçiler, çiftçi örgütleri, küçük ve orta boy işletmeler koruma altına alınmıştır.

SIYAH LİSTE

Direktif'te siyah listeye yasaklanan uygulamalar şu şekildedir:

- Bozulabilir tarımsal ürünlerde ve gıda ürünlerinde 30 günü aşan ödemeler,
- Diğer gıda ve tarım ürünleri için 60 günü aşan ödemeler,
- Bozulabilir gıda ve tarım ürünlerinde iptal bildirimlerinin kısa süre önceden yapılması,
- Sözleşmelerin alıcı tarafından tek taraflı olarak değiştirilmesi,
- Alıcının işleme ilgisi olmayan ödemeler talep etmesi,
- Kayıp ve hasarlı ürün riskinin sağlayıcıya yüklenmesi,
- Sağlayıcı tarafında talep edilmesine rağmen alıcının tedarik sözleşmesine yazılı onay verilmemesi,
- Alıcı tarafından ticari sırların kötüye kullanılması,
- Alıcı tarafından yapılan ticari misillemeler,
- Tedarikçinin ihmal veya kusuru olmamasına rağmen tüketici şikayetlerinin incelenmesi maliyetinin sağlayıcıya aktarılması.

GRI LİSTE

Gri listede yer alan düzenlemeler, tarafların bu hükümler üzerinde önceden ve açıkça anlaşması şartıyla kabul edilebilir olmaktadır. Gri liste şu şekildedir:

- Alıcının, satılmayan ürünleri ödeme yapmadan tedarikçiye iade etmesi veya bu ürünlerin imhası için ödeme yapmaması,
- Stok, teşhir ve listeleme bedellerinin sağlayıcının ödemesi,
- Ürün promosyonları için sağlayıcının ödeme yapması,
- Pazarlama faaliyetleri için sağlayıcının ödeme yapması,
- Reklam faaliyetleri için sağlayıcının ödeme yapması,
- Alıcının sağlayıcıdan, sağlayıcının ürünlerini raflara yerleştirmek için görev verdiği personelin ücretini talep etmesi.

“

Tedarikçinin
ihmal veya
kusuru
olmamasına
rağmen tüketici
şikâyetlerinin
incelenmesi,
maliyetinin
sağlayıcıya
aktarılması.

”

OTORİTENİN YETKİLERİ

Avrupa Birliği, üye ülkelerden bu düzenlemelerin hayata geçmesinden ve takibinden sorumlu bir veya birden fazla otorite belirlemelerini ve bu otoritelerin gerekli kaynakla ve kapasiteyle donatılmasını talep etmiştir. İlgili otoritenin başlıca yetkileri şu şekilde olacaktır:

- Resen veya şikâyet üzerine soruşturma başlatmak ve soruşturmayı yürütmek,
- Yaptığı incelemelerde alıcı ve sağlayıcılardan her türlü bilgiyi elde etmek,
- Soruşturma kapsamında habersiz olarak yerinde incelemeler yapabilmek,
- Soruşturma kapsamında karar almak, ihlale son verdimek
- İncelemeleri şikâyetçinin ismini gizli tutarak yürütebilmek,
- İdari para cezası veya diğer etkin cezaları uygulayabilmek, geçici tedbir alabilmek.

Üye ülkeler, Direktif'in yürürlüğe girmesiyle birlikte gerekli yasal düzenlemeler yaparak Direktifin uygulamasından sorumlu otoriteleri tesis etmişlerdir.

Zincir marketlerin artan mağaza sayısı ve bununla bağlantılı olarak gelişen alıcı gücü de ülkemizde haksız ticari uygulamalarla bağlantılı olarak gündeme gelmektedir. Yukarıda kısaca özetlenen Avrupa Birliği deneyiminden yola çıkarak, ülkemizde de benzer düzenlemelerin yapılarak bu alanın düzenlenmesinin, hem rekabetçi pazar yapısına hem de gıdada sürdürülebilirlik ve kendi kendine yeterlilik hedefine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Rekabet Kurumu'ndan Hızlı tüketim sektörüne soruşturma

Hızlı tüketim malları sektöründe faaliyet gösteren üretici/tedarikçi ve perakendeci niteliğindeki bazı teşebbüsler hakkında yürütülen soruşturmanın sözlü savunma toplantısı 6 ve 7 Aralık 2022 tarihlerinde yapılacaktır.

Hızlı tüketim malları sektöründe faaliyet gösteren üretici/tedarikçi ve perakendeci niteliğindeki bazı teşebbüsler hakkında 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ihlal edilip edilmediğinin tespiti amacıyla yürütülen soruşturmada sözlü savunma aşamasına gelinmiştir. Bahse konu sözlü savunma toplantısı, 6 ve 7 Aralık 2022 tarihlerinde saat 10.30'da yapılacaktır.

Toplantıya söz almak üzere katılmak isteyen şikâyetçi ve üçüncü kişilerin, "Rekabet Kurulu Nezdinde Yapılan Sözlü Savunma Toplantıları Hakkında Tebliğ" uyarınca, toplantı konusu ile ilgili menfaat ilişkilerini ortaya koyan bilgi ve belgeleri içeren dilekçeyle 29 Kasım 2022 günü mesai saati sonuna kadar Rekabet Kurumuna başvurmaları gerekmektedir.

Sözlü savunma toplantısına dinleyici olarak katılmak isteyenler, toplantıyı online olarak takip edebileceklerdir. Bu amaçla Rekabet Kurumu web sitesindeki yönlendirmelere uygun olarak, en geç toplantı saatinden yarım saat öncesine kadar katılım formunun doldurulması gerekmektedir.

Çimento sektöründen sözlü savunma...

Çimento sektöründe faaliyet gösteren 9 teşebbüs hakkında yürütülen soruşturmanın sözlü savunma toplantısı yapılacak.

Türkiye genelinde çimento sektöründe faaliyet gösteren teşebbüslerin 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal edip etmediklerinin tespiti amacıyla Baştaş Başkent Sanayi ve Ticaret A.Ş., Limak Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş., OYAK Çimento A.Ş., Votorantim Çimento San. ve Tic. A.Ş., As Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş., Göltaş Göller Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş., Konya Çimento Sanayi A.Ş., Küpeliler Endüstri A.Ş. ve Çimsa Çimento San. ve Tic. A.Ş. hakkında yürütülen soruşturmada sözlü savunma aşamasına gelindi.

Toplantıya söz almak üzere katılmak isteyen şikâyetçi ve üçüncü kişilerin, "Rekabet Kurulu Nezdinde Yapılan Sözlü Savunma Toplantıları Hakkında Tebliğ" uyarınca, toplantı konusu ile ilgili menfaat ilişkilerini ortaya koyan bilgi ve belgeleri içeren dilekçeyle Rekabet Kurumuna başvurmaları gerekmektedir.

Sözlü savunma toplantısına dinleyici olarak katılmak isteyenler, toplantıyı online olarak takip edebileceklerdir. Bu amaçla Rekabet Kurumu web sitesindeki yönlendirmelere uygun olarak, en geç toplantı saatinden yarım saat öncesine kadar katılım formunun doldurulması gerekmektedir.

Natura Gıda'ya 4. madde soruşturması

Natura Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş. hakkında soruşturma açıldı.

Hızlı tüketim malları sektöründe üretici/tedarikçi olarak faaliyet gösteren Natura Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un

4. maddesini ihlal ettiği iddiası üzerine yürütülen önaraştırma Rekabet Kurulunca karara bağlandı.

Ön araştırmada elde edilen bilgi, belge ve yapılan tespitleri 15.09.2022 tarihli toplantısında müzakere eden Rekabet Kurulu, yeniden satış fiyatının tespiti eylemine yönelik bulguları ciddi ve yeterli bularak; 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesini ihlal edip etmediğinin tespitine yönelik olarak; Natura Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş. hakkında soruşturma açılmasına 22-42/609-M sayı ile karar verdi.

